

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ЗАТВЕРДЖЕНО**  
Голова Приймальної комісії,  
Голова комісії з реорганізації НАУ,  
в.о. ректора  
  
\_\_\_\_\_ Ксенія СЕМЕНОВА  
«15» 04 \_\_\_\_\_ 2024 року.



**ПРОГРАМА**  
**ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АСПІРАНТУРИ**  
**зі спеціальності 061 Журналістика**  
на здобуття наукового ступеня доктора філософії  
(третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)  
Галузь знань 06 Журналістика  
Освітньо-наукова програма «Міжнародна журналістика»

**Київ – 2024**

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану № РДФ-17-061/22 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань 06 «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.

Програму розробили:

Професор кафедри журналістики

Факультету міжнародних відносин

доктор філологічних наук, доцент  Валентина ШУЛЬГІНА

Завідувач кафедри журналістики

Факультету міжнародних відносин

кандидат філологічних наук, доцент  В'ячеслав ВАСИЛЬЧЕНКО

Завідувач кафедри реклами і зв'язків з громадськістю

Факультету міжнародних відносин

кандидат наук з соціальних комунікацій,

доцент  Антоніна ІВАЩУК

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри журналістики Факультету міжнародних відносин, протокол № 16 від 12 грудня 2023 р.

Завідувач кафедри журналістики

Факультету міжнародних відносин  В'ячеслав ВАСИЛЬЧЕНКО



## ПЕРЕДМОВА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю 061 «Журналістика» й передбачає визначення рівня знань за напрямками професійної діяльності у сфері соціальних комунікацій та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю 061 «Журналістика» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння виконувати наукові й практичні завдання в галузі соціальних комунікацій та міжнародних відносин.

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білета. Білет складається з трьох питань з галузі знань соціальних комунікацій та міжнародної журналістики.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовані знання та уміння, здатність творчо мислити, виконувати професійні завдання, передбачені програмою.

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного авіаційного університету, затвердженого рішенням Вченої ради Національного авіаційного університету від 21.12.2016 р.

## I. ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

### Теорія та історія соціальних комунікацій

Пражурналістика в стародавні часи. Становлення та етапи розвитку ЗМІ у середньовічній Європі. Економічні, соціальні та культурні чинники становлення журналістики у XII сторіччі. Зародження журналістики у Великій Британії VII сторіччя.

Перші газети, їхній зміст та структура. Технічні відкриття XIX ст. (телефон, телеграф, радіо) та їхнє значення для розвитку масової журналістики. Боротьба за



скасування цензури в Англії. „Біль про права” (1689) і його вплив на розвиток журналістики. Економічні та юридичні механізми впливу на пресу у Великій Британії. Історія появи й розвитку газети «The Times» від 1785 р. до сьогодні. Журналістська діяльність Д. Дефо. Політична цензура, різновиди, особливості застосування в країнах Європи та Азії. Преса часів Наполеона XIX ст. Політичні вектори французької преси 30-х рр. XIX ст.

Авторитарна, лібертаріанська концепції преси у XX ст.: особливості співіснування. Світовий інформаційний ринок на початку XX століття. Монополізація, концентрація та конкуренція зарубіжних ЗМІ. Теорії преси. Становлення ЗМІ як бізнесу в XX столітті: позитивні та негативні тенденції.

Технічні принципи й історія розвитку Інтернету. Заснування всесвітньої павутини. Інтернет та цифрове телебачення. Правові аспекти діяльності Інтернету. Безпека в Інтернеті. Цифрова гігієна й медіаграмотність.

Нові медіа: загальна характеристика можливостей, зв'язок із іншими системами та поширення інформації, технічні параметри. Пошукові системи. Технології ефективного пошуку інформації в Інтернеті. Конвергентна журналістика та журналістика даних. Пошук за ключовими словами. Пошук в інформаційних каталогах. Особливості роботи в різних пошукових системах. Знаходження інформації в електронних бібліотеках та енциклопедіях.

Сайт і блог: принципи діяльності та інформаційні можливості. Соціальні мережі, блогосфера. Принципи, види, історія, можливості соціальних мереж. Громадянська журналістика в соціальних мережах.

### **Теорія та історія міжнародної журналістики**

Інформаційна концепція преси в газеті Е. Жирардена «Ла Прес». Три стовпи французької преси: Гавас, Ашет, «конкорціум п'яти», «Справа Дрейфуса». Розвиток журналістики в США. Дей, Беннет, Грілі – засновники центової преси. Американська періодика напередодні Війни за незалежність (1775–1783). Специфіка розвитку американської журналістики кінця XIX – початку XX ст. Концентрація періодики на межі століть. Дж. Пулітцер та його роль у становленні



«нового журналізму». В. Герст в історії американської журналістики. Інформаційні скандали кінця XIX століття та їхній вплив на свободу преси. Журналістика Німеччини XIX ст. Створення Бісмарком «служби преси» та її роль у пропаганді ідей єдиної країни. «Масовий вісник» і початок концентрації журналістської справи.

Теоретичні основи діяльності ЗМІ: теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, Н. Лумана, Г. Лассуела. Медіа й демократія. Міжнародна журналістика: світовий досвід. Три моделі регулювання діяльності ЗМІ. «Чотири теорії преси» і їхня сучасна трансформація. Сучасні напрями в дослідженні теорії ЗМІ. Тенденції розвитку сучасних мас-медіа.

Міжнародна інформація: визначення, основні поняття, сучасні концептуально-теоретичні інтерпретації. Особливості відкритого суспільства для роботи журналіста. Робота з інформацією: стратегії пошуку, обробки та аналізу. Відкриті й закриті джерела інформації. Робота з базами даних. Законодавство щодо доступу до публічної інформації та захисту персональних даних: світовий досвід та український контекст. Міжнародне законодавство, що гарантує доступ до інформації. Компаративний аналіз інформаційного законодавства провідних держав світу.

Вплив ЗМІ на міжнародні процеси й зовнішню політику: медіа-дипломатія, глобалізація інформації, медіа-технології, конвергенція ЗМІ. Теорії впливу, стратегія м'якої сили, м'які й тверді новини. Особливості міжнародної політики в умовах інформаційного суспільства. Позитивні й негативні тенденції розвитку інформаційного світу, глобальної інформаційної повістки. Фейкові новини та їхній вплив на міжнародні відносини й політику. Конвергенція ЗМІ як фактор сучасного функціонування та актуальності розвитку медіа.

Журналістика конфлікту. Сучасні міжнародні конфлікти. Роль журналістики у воєнних та політичних конфліктах. Висвітлення терористичних актів: специфіка діяльності в умовах терористичної атаки. Система міжнародного гуманітарного права для журналістів. Особливості безпеки та захисту журналістів під час роботи у військовому конфлікті. Основні принципи Міжнародного гуманітарного права для журналістів.



Етика діяльності журналіста в міжнародному інформаційному просторі: безстороннє репортерство, політична культура, принципи етнотолерантності. Етичні кодекси роботи журналістів у міжнародному інформаційному просторі. Особливості політичної культури для журналіста-міжнародника. Основні принципи журналістської етики щодо висвітлення військових, національних та міжнародних конфліктів, терористичних актів.

Особливості підготовки контенту для редакції іномовлення. Роль і функціональні особливості іномовлення у світовому інформаційному просторі. Основні аспекти перекладу й адаптації інформації для іноземної аудиторії. Специфіка підбору лексики. Hate Speech – лексика, якої варто уникати. Особливості підготовки відеоматеріалів для іноземної аудиторії. Сучасні мультимедійні платформи іномовлення. Іномовлення та крос-медійна журналістика. Соціальні мережі як платформа поширення інформації на зарубіжну аудиторію. Адаптація українських новин для зарубіжної аудиторії.

### **Телевиробництво**

Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2014 р. №1227–VII. Державне замовлення. Принципи формування сітки мовлення. Закон України «Про систему іномовлення України» від 08.12.2015 р. №856 – VIII. Режисерський сценарій як основа творчого процесу на телебаченні. Мова екрану – візуалізація матеріалів. Основні етапи розвитку українського телебачення. Керівні державні структури національного телемовлення. Особливості функціонування суспільного та громадського телебачення. ДП «Іномовна телерадіокомпанія України Ukraine Tomorrow» («Мультимедійна платформа іномовлення України» UA.TV) як сегмент задоволення інформаційних потреб іноземної аудиторії, а також захист національних інтересів за межами України, формування і підтримка позитивного іміджу країни у світовому медіапросторі. Статус іноземного мовника – української редакції «Радіо «Свобода» – в Україні. Співпраця її телевізійної продакшн-студії з провідними національними телеканалами. Форми телевізійного мовлення. Моніторинг рейтингу телепрограм. Можливості об'єктивної та суб'єктивної камер. Світло і колір. Світловий потік. Освітленість та яскравість.



Баланс кольорів. Ефект Льва Кулішова. Кадр і план. Динамічні характеристики кадру. Ракурс. Принципи монтажу звуку. Драматургія звуку на телебаченні. Особливості стандартів телеефіру. Внутрішньо-кадровий монтаж. Режисерські та операторські позиції. Осмислення і вироблення композиційної структури телематеріалу: експозиція, постановка проблеми, аргументація, рекомендація, узагальнена оцінка.

### **Аудіовиробництво**

Законодавча база аудіовиробництва в Україні. Діапазони, частоти суспільного аудіомовника UA: Українське радіо. Історія звукозапису: від фонографа до сучасного магнітофона. Текстова, логічна та інтонаційна виразність аудіотвору. Загальна характеристика інформаційних радіожанрів. Загальна характеристика аналітичних радіожанрів. Загальна характеристика художньо-публіцистичних радіожанрів. Форми на радіо: інформаційний випуск, радіожурнал, авторська програма, радіощоденник. Бізнес-план радіостанції. Комерційне аудіовиробництво як галузь інформаційного бізнесу. Місце Інтернет-радіо в сучасному медіапросторі: світовий досвід. Аналіз аудіоматеріалів успішної сучасної радіостанції. Сітка суспільного радіомовлення. Завдання Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Організація (структура) вітчизняного радіомовлення в Україні. Характеристика каналів суспільного аудіомовника UA: Українське радіо. Трансформація форм радіомовлення.

### **Основи наукових досліджень**

Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності. Організація наукової діяльності в Україні. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення. Методи емпіричного дослідження. Джерела інформації та їхнє використання в науково-дослідній роботі. Техніка роботи зі спеціальною літературою. Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Види і форми презентації результатів наукових досліджень. Методологія дослідження. Схеми отримання нових знань; парадигма - парадокс - нова парадигма. Визначення поняття «методологія». Функції методології. Фундаментальна, або філософська, методологія. Діалектичний метод пізнання реальної дійсності. Платон та



Арістотель про методологію. Розвиток методології в роботах І. Канта і Г. Гегеля. Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові принципи дослідження: історичний, термінологічний, структурно-функціональний, системний, когнітивний (пізнавальний), моделювання та ін. Конкретно-наукова методологія. Методи і техніка дослідження. Визначення понять «метод» і «методика». Первинні та вторинні методи. Методи дедукції та індукції. Візуальні, або графічні, методи. Експериментально-ігрові методи, математичні методи. Алгоритм науково-дослідного процесу. Класифікація наукових досліджень за цільовим призначенням: фундаментальні, прикладні. Організаційна стадія науково-дослідного процесу. Дослідна стадія науково-дослідного процесу. Завершальна стадія науково-дослідного процесу: узагальнення, апробації та реалізації результатів дослідження. Ефективність наукових досліджень. Критерії ефективності.

### **Правозахисна журналістика**

Характеристики прав людини. Права людини та обов'язки держави. Стандарти прав людини ООН: Міжнародний білль про права людини; попередження дискримінації (всі форми расової дискримінації / права національних, мовних, релігійних та інших менших); права жінок; права дитини; протидія торгівлі людьми; Конвенція проти катувань; права людини у відновленому правосудді; воєнні злочини та злочини проти людства / захист цивільного населення під час війни. Європейські стандарти прав людини: Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна хартія; Декларація про рівність чоловіків та жінок; Рамкова конвенція про захист національних меншин; Декларація про захист журналістів у конфліктних ситуаціях (1996). Сучасна критика концепції прав людини (основні положення). Три взаємодіючі системи з прав людини: ООН, ОБСЄ, Рада Європи. Європейська комісія з прав людини та Європейський суд з прав людини. Джерела інформації для журналіста: діяльність ООН, ОБСЄ, Ради Європи з прав людини, Європейський суд з прав людини, Європейська комісія за демократію через закон (Венеціанська комісія).



Адвокаційна журналістика як міжнародний досвід і правозахисна журналістика як вітчизняний досвід. Адвокаційна кампанія і журналістика. Місія, цілі та завдання, базова роль і тематичний каталог вітчизняної правозахисної журналістики. Базові інформаційні інструменти (процеси): «антидискримінаційна практика», «протидія мові ворожнечі», «місця несвободи», «гендерна рівність», «ініціатива розмаїття», «видимість людини з вразливих груп», «взаємодія з вразливими групами населення», «формування інклюзивного суспільства» та «прийняття інклюзивних рішень» та інше. Словничок освіченого українця та правозахисного журналіста: як можна і не можна говорити про людей. Правозахисна (адвокаційна) журналістика та правозахисний рух в Україні. Система владних та громадських, незалежних і функціональних інститутів захисту прав людини. Базова характеристика правозахисної організації. Типовий портрет правозахисника/ці. Джерела інформації для журналіста та умови, завдання, особливості взаємодії: Уповноважений ВР України з прав людини; уповноважені Президента та Уряду з прав людини; міжнародні правозахисні організації в Україні, українські правозахисні організації; правозахисник/ця.

### **Медіафілософія**

Специфіка філософського знання. Предметні галузі філософського знання. Філософія в контексті сучасної культури. Філософія культури як основа медіафілософії. Медіафілософія як простір зустрічі культури, соціуму та технологій. Між образом, мовою та свідомістю. Поворот від модерну до пізнього модерну. Філософія лінгвістичного аналізу Остіна, Квайна. Комунікативно-прагматичний поворот. Просторово-тілесний поворот в постнекласичній філософії постмодернізму. Становлення медіафілософії як науки. Основні підходи до трактування медіафілософії. Медіафілософія та медіатеорія. Медіафілософія як філософія культури епохи нових медіа. Медіафілософія в Україні: стан та перспективи.

Етимологія і семантика терміна «медіа». Поняття «медіа» за М. Маклюеном. Проблема історичного трактування медіа. Тлумачення медіа у медіафілософії В. Флюсера. Традиційні медіа та новітні медіа. Філософія інформації.



Етапи розвитку медіа-досліджень. Основні поняття філософії медіа. Концепція медіа Н. Лумана. Медіалогія Р. Дебре, Ж. Бодрійяр та медіа як сфера симулякрів.

## II. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Ця програма передбачає глибоке знання матеріалу про сучасний стан міжнародної журналістики, нових медіа, медіафілософії та основні проблеми, що наявні в даній галузі.

Вступники до аспірантури за спеціальністю 061 «Журналістика» при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити знання предмета та об'єкта міжнародної журналістики як науково-дослідної сфери, показати вміння комплексно аналізувати матеріал та розуміння системності як наукового підходу, що є принципово важливим у пізнанні сутності соціальних комунікацій.

Під час проведення вступного іспиту забороняється користуватись будь-яким допоміжним матеріалом.

Іспит зі спеціальності має усну форму проведення.

Оцінка за іспит складається з оцінки відповіді на білет (0-75 балів) та оцінки дослідницької пропозиції (0-25 балів)

### **Критерії оцінки:**

- **“відмінно”** (90-100 балів) – досконале знання теоретичних і практичних аспектів курсу з обраної спеціальності;
- **“добре”** (75-89 балів) – ґрунтовне знання основних питань курсу з обраної спеціальності;
- **“задовільно”** (60-74 бали) – знання ключових питань з обраної спеціальності;
- **“незадовільно”** (1-59 балів) – незнання ключових питань з обраної спеціальності, невміння підкріплювати теоретичні викладки прикладами з практики.

## III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

### Основні



1. Михайлин І. Л. Основи журналістики. Підручник. 5-те вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011 – 496 с.
2. Вступ до спеціальності «Журналістика»: навчальний посібник / В. М. Владимиров. – К. : НАУ, 2014. – 304 с.
3. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 3-тє вид. – Львів: ПАІС, 2008. – 276 с.
4. Денисюк С. Г. Комунікологія : навчальний посібник / С. Г. Денисюк. – Вінниця : ВНТУ, 2015. – 102 с.
5. Різун В. Журналістика починається з особи журналіста // Університети Володимира Різуна : Слово на пошану з нагоди 60-річчя / Авт.-упор. Ю. В. Бондар, В. М. Корнєєв. – Одеса : Астропринт, 2017. – 384 с. : іл. – С. 347-350.
6. Єлісовенко Ю.П., Нагорняк М.В. Радіовиробництво : Навч. посіб. / Ю. П. Єлісовенко, М. В. Нагорняк / За заг. Ред. проф. В.В. Різуна. – К.: ТОВ «ДРУКАРНЯ «БІЗНЕСПОЛІГРАФ»», 2017. – 304 с.
7. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917 – 1991): навчальний посібник / В. М. Владимиров. – К.: МАУП, 2007. – 174 с.
8. Голуб О. П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник / Інститут масової інформації. – Київ: ТОВ “Софія-А”, 2016. – 184 с. URL: <https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Mediakompas.pdf> (дата звернення 31.01.2022)
9. Зернецька О.В. Глобальна комунікація: монографія / Ольга Василівна Зернецька – Київ, Наукова думка, 2017. – 350 с. – URL: <http://ivinas.gov.ua/uk/publikatsiji/novi-vydannia-instytutu/zernetska-ov-hlobalna-komunikatsiia.html>
10. Кирилова О. Міжнародна журналістика : Навчальний посібник / О. Кирилова; за наук. редакцією В. Д. Демченка. – Д. : 2016, – 170 с. – URL: [http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner\\_material&id=1458](http://repository.dnu.dp.ua:1100/?page=inner_material&id=1458) (дата звернення 31.01.2022)
11. Посібник з верифікації. Визначний гід з верифікації цифрового контенту для висвітлення надзвичайних подій. – URL:



[http://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook\\_ua.pdf](http://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf) (дата звернення 31.01.2022)

12. Свобода слова в умовах збройного конфлікту. Огляд практики Європейського суду з прав людини / Бурмагін О.О., Опришко Л.В., Опришко Д.І., – Київ: ГО «Платформа прав людини», 2019. – 112 с. – URL: [https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Draft\\_Chapter\\_on\\_ECHR\\_preview.pdf](https://www.ppl.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/Draft_Chapter_on_ECHR_preview.pdf) (дата звернення 31.01.2022)
13. Крецу І. Підручник з крос-медіа / І. Крецу, Л. Василик, М. Гузун. – Бонн: Schiller Publishing House, 2015. – 140 с.

#### Додаткові

1. Котляр А., “Правда очима пост-правди”, тижневик “Дзеркало тижня”, інтерв’ю з Георгієм Почепцовим. URL: <https://zn.ua/SOCIUM/pravda-glazami-postpravdy-.html> (дата звернення: 9.01.2022)
2. Конституція України [Текст] : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96–ВР // ВВР. – 1996. – № 30. – С. 141.
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» 13.01.2011 р. №2939 – VI.
4. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [Текст] : Закон України від 05.07.1994 № 80/94–ВР // ВВР. – 1994. – № 31. – С. 286.
5. Закон України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» від 23.09.1997 р. №538 / 97- ВР.
6. Закон України «Про радіочастотний ресурс України» від 01.06.2000 р. №1770-III.
7. Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2014 р. №1227 – VII.
8. Гоян О.Я. Цифрове радіомовлення: українські перспективи [Електронний ресурс] / О.Я. Гоян. – URL: <http://www.journ.univ.kiev.ua> (15.04.10). – Назва з екрана.



9. Потятиник Б.В. Інтернет-журналістика: навч. посібник./ Борис Потятиник; Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка, ф-т ж-ки. – Львів: ПАІС, 2010. – 243 с.
10. Кошак О. М. Регіональне радіомовлення України: проблематика розвитку (за матеріалами роботи радіоорганізацій східних областей України): Автореферат дис. ... канд. наук із соц. комун. – К. – 2011. – 19 с.
11. Нагорняк М. В. Місце українського мережевого радіомовлення в масових інформаційних процесах / М. В. Нагорняк // Медіатрансформації: рік другий: колективна монографія {за наук.ред.О. Холода; автори: В. Іванов, В. Льганасва, М. Нагорняк та ін..l}. – К., 2016. – С. 148 – 165.
12. Strupp J. Killing Journalism: How Greed, Laziness (and Donald Trump) Are Destroying News and How We Can Save It. – Willow Street Press, 2018. – 357 p.
13. The Times Issues Social Media Guidelines for the Newsroom [Електронний ресурс] // The New York Times. – 2017. – URL: [https://www.nytimes.com/2017/10/13/reader-center/social-media-guidelines.html?utm\\_content=buffer6a751&utm\\_medium=social&utm\\_source=twitter.com&utm\\_campaign=buffer](https://www.nytimes.com/2017/10/13/reader-center/social-media-guidelines.html?utm_content=buffer6a751&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer)